

ANALIZA LIKVIDNOSTI PRIVATNIH VISOKOSKOLSKIH INSTITUCIJA U REPUBLICI SRBIJI

Biljana Đuričić¹ Ivana Medved² Zorica Sagić³ Marijana Milanović⁴

Rezime: Sektor visokog obrazovanja u Republici Srbiji karakteriše dominacija državnih visokoškolskih institucija u odnosu na privatne. Za razliku od državnih, privatne visokoškolske institucije, kao i drugi poslovni entiteti, pored javnog interesa, moraju da zadovolje interese vlasnika – opstanak da duži rok uz zadovoljenje odgorarajućeg nivoa profita i osiguranje solventnosti i likvidnosti. Cilj ovog rada je prikazati analizu likvidnosti visokoškolskih institucija u Republici Srbiji koje su u privatnom vlasništvu za period 2020-2022. godine.

Ključne reči: privatne visokoskolske institucije, racio analiza, pokazatelji likvidnosti

ANALYSIS OF LIQUIDITY OF PRIVATE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Abstract: The higher education sector in the Republic of Serbia is characterized by the dominance of state higher education institutions in relation to private ones. In contrast to state, private higher education institutions, as well as other business entities, in addition to the public interest must satisfy the interests of the owners - long-term survival while meeting the increasing level of profit and ensuring solvency and liquidity. The aim of this paper is to present an analysis of the liquidity of privately owned higher education institutions in the Republic of Serbia for the period 2020-2022. year.

Key words: private higher education institutions, ratio analysis, liquidity indicators

1. UVOD

Svaka nacionalna ekonomija i njen dugoročni razvoj zavisi od kvaliteta njenih ljudskih resursa. Korišćenje tih resursa i ulaganje u njihov kvalitet primarni su faktori razvoja svakog društva. Tradicionalno, država je imala ključnu ulogu u finansiranju, regulaciji i nadzoru visokoškolskih institucija. Globalizacija je promenila okruženje u kome ove institucije pružaju svoje usluge. Intenziviranje konkurencije dovelo je do ukidanja monopola koje su državne visokoškolske institucije imale u okviru sektora visokog obrazovanja.

Sa rastom konkurentnosti na globalnom tržištu institucije visokog obrazovanja su sve više prinuđene da se odnose prema obrazovanju u smislu trgovine, kao skupu transakcija čiji je predmet nabavka robe, odnosno kupovina i prodaja usluga obrazovanja (znanja). Pružanje znanja postaje samo još jedna komercijalna transakcija. U tom smislu obrazovanje se posmatra kao rezultat istraživanja tržišta koji stvara nove ideje ili saznanja o razvoju novih proizvoda, usluga i tehnologija koje se mogu prodati. Sve češće se koristi izraz “obrazovni proizvod” kako bi se naglasio ekonomski aspekt visokog obrazovanja. [1]

2. PRIVATNE VISOKOŠKOLSKKE INSTITUCIJE U REPUBLICI SRBIJI

Prema Zakonu o visokom obrazovanju u Republici Srbiji delatnost visokog obrazovanja obavljaju sledeće institucije: univerziteti, fakulteti, odnosno umetničke akademije u sastavu univerziteta, akademije strukovnih studija, visoke škole i visoke škole strukovnih studija.[2]

Prema podacima Nacionalnog tela za akreditaciju i proveru kvaliteta u Republici Srbiji državni sektor visokog obrazovanja čini devet univerziteta sa ukupno 87 fakulteta u njihovom sastavu, 12

¹Mr, Akademija strukovnih studija Zapadna Srbija, Trg Svetog Save 34, Užice, email: biljana.djuricic@vpts.edu.rs

²Dr, Ekonomski fakultet Subotica, Univerzitet u Novom Sadu, Segedinski put 9-11, Subotica, email: ivana.medved@ef.uns.ac.rs

³Dr, Akademija strukovnih studija Zapadna Srbija, Trg Svetog Save 34, Užice, email: zoricasagic@gmail.com

⁴MSc, Akademija strukovnih studija Zapadna Srbija, Trg Svetog Save 34, Užice, email: majamilutinovic5@gmail.com

akademija strukovnih studija i 10 visokih škola strukovnih studija. Privatni sektor visokog obrazovanja čini 10 univerziteta sa 35 fakulteta u njihovom sastavu, 10 visokih škola i 16 visokih škola strukovnih studija [3].⁴

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku u školskoj 2022/23. godini, na svim visokoškolskim ustanovama i na svim nivoima studija u Republici Srbiji upisano je 248.508 studenata. Od ovog broja 84,25% je upisano na državnim ustanovama, a 15,75% na privatnim ustanovama. Na državnim i privatnim univerzitetima ukupno je upisano 209.621 studenata – od toga 84,50% ili 177.180 studenata upisano je na državnim, a 15,50% ili 32.441 studenta na privatnim fakultetima. Na visokim državnim i privatnim školama ukupno je upisano 38.887 studenta – od toga 82,70% ili 32.187 studenta na državnim visokim školama, a 17,30% ili 6.700 studenata na privatnim dato u tabeli 1 [4].

Tabela 1- Pregled broja studenata na visokoškolskim ustanovama u Republici Srbiji u školskoj 2022/23 godini.

Vrsta ustanove	Ukupno	%
Državni univerziteti	177.180	84,50
Privatni univerziteti	32.441	15,50
Ukupno univerziteti	209.621	
Državne visoke škole	32.187	82,70
Privatne visoke škole	6.700	17,30
Ukupno visoke škole	38.887	
Državne visokoškolske ustanove	209.367	84,25
Privatne visokoškolske ustanove	39.141	15,75
Ukupno	248.508	

Izvor: Statistički godišnjak Republike Srbije za 2023. godinu

3. METODOLOGIJA RADA I PODACI

Analiza likvidnosti privatnih visokoškolskih institucija će biti sprovedena korišćenjem tri najčešće korišćena pokazatelja likvidnosti: koeficijent tekuće likvidnosti, koeficijent ubrzane likvidnosti i koeficijent trenutne likvidnosti.

Koeficijent tekuće likvidnosti (opšti ratio likvidnosti) je jedan od najčešće korišćenih pokazatelja i predstavlja sposobnost preduzeća da iz obrtnih sredstava izmiruje svoje kratkoročne obaveze. Preporučuje se da bi trebalo da iznosi najmanje 2 kako preduzeće ne bi zapalo u probleme nelikvidnosti.

$$\text{koeficijent tekuće likvidnosti} = \frac{\text{obrotna sredstva}}{\text{kratkoročne obaveze}} \quad (1)$$

Koeficijent ubrzane likvidnosti (rigorozni ratio likvidnosti) isključuje zalihe, kao najnelikvidniji deo obrtnih sredstava, tj. stavlja u odnos kratkoročno vezana sredstva sa kratkoročnim izvorima finansiranja. Preporučljivo je da ovaj pokazatelj bude veći od 1.

$$\text{koeficijent ubrzane likvidnosti} = \frac{\text{gotovina} + \text{kratkoročna potraživanja}}{\text{kratkoročne obaveze}} \quad (2)$$

Koeficijent trenutne likvidnosti (koeficijent gotovinske likvidnosti) kao najrigorozniji koeficijent stavlja u odnos gotovinu prema kratkoročnim obavezama. Ovaj koeficijent bi standardno trebao da iznosi od 0,1 do 0,3 s tim da se prosečne vrednosti kreću oko 0,1. [5]

$$\text{koeficijent trenutne likvidnosti} = \frac{\text{gotovina}}{\text{kratkoročne obaveze}} \quad (3)$$

⁴ U radu su analizirane visokoškolske institucije koje su akreditovane odlukama Nacionalnog tela za akreditaciju i proveru kvaliteta u Republici Srbiji

Potrebni empirijski podaci za sprovođenje istraživanja su prikupljeni od Agencije za privredne registre i Nacionalnog tela za akreditaciju i proveru kvaliteta u Republici Srbiji. Polazna osnova za analizu likvidnosti privatnog sektora visokog obrazovanja jeste spisak institucija koje su akreditovane od strane Nacionalnog tela za akreditaciju i proveru kvaliteta u Republici Srbiji. Kako su ove institucije registrovane kao privredna društva u skladu sa Zakonom o privrednim društvima u obavezi su da dostavljaju finansijske izveštaje do 31.03. tekuće godine za prethodnu kalendarsku godinu. [6]

Predmet analize su sve privatne visokoškolske institucije koje su akreditovane i koje su poslovale u Republici Srbiji u periodu 2020-2022. godine. Pregled broja institucija je dat u Tabeli 2.

Tabela 2 - Pregled broja akreditovanih privatnih visokoškolskih institucija koje su poslovale u periodu 2020-2022. godine

Godina	2020.	2021.	2022.
Broj institucija	70	71	71

Izvor: Nacionalno telo za akreditaciju i proveru kvaliteta u Republici Srbiji

Iz analize su isključene institucije za koje ne postoje podaci u posmatranom vremenskom periodu (institucije koje su prestale sa radom, kao i one koje su novoosnovane u posmatranom periodu), tako da uzorak istraživanja čini 57 privatnih visokoškolskih institucija.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I DISKUSIJA

Analizom su dobijeni pokazatelji likvidnosti u posmatranom periodu koji su prikazani u tabeli 3.

Tabela 3 - Srednje vrednosti indikatora likvidnosti za privatne visokoškolske institucije

Naziv indikatora	2020	2021	2022
Koeficijent tekuće likvidnosti	7,11	6,30	6,82
Koeficijent ubrzane likvidnosti	7,01	3,71	6,70
Koeficijent trenutne likvidnosti	3,84	0,45	4,20

Izvor: kalkulacija autora

Kada se posmatra koeficijent tekuće likvidnosti može se zaključiti da u svim posmatranim godinama on na zadovoljavajućem nivou. Značajan pad pokazatelja, kada ima i najnižu vrednost je 2021. godine, kao posledica pandemije izazvane korona virusom. Imajući u vidu da je orijentaciona normala 2:1 može se zaključiti da su privatne visokoškolske institucije likvidne.

Isti zaključak se može izvesti posmatrajući koeficijent ubrzane likvidnosti. Njegove vrednosti tokom posmatranog perioda su neznatno niže od opšteg racija likvidnosti. Razlog za ovakvo stanje leži u strukturi obrtno imovine. Naime, zalihe institucija imaju izuzetno nisko učešće u strukturi obrtno imovine, imajući upravo u vidu osnovnu delatnost ovih institucija. Najčešće zalihe su zalihe robe za dalju prodaju koje se odnose na udžbenike i drugu nastavnu literaturu, dok su ostale vrste zaliha (sirovina i materijala, nedovršene proizvodnje i gotovih proizvoda) zanemarljive. Značajan pad je zabeležen 2021. godine, kao i u slučaju opšteg racija likvidnosti, kao posledica pandemije izazvane korona virusom.

Vrednost koeficijenta trenutne likvidnosti u posmatranom periodu je, izuzev 2021. godine, veća od 3. Iznos ovog pokazatelja pokazuje da institucije imaju dovoljno gotovine (izuzev u 2021. godini) da isplate sve kratkoročne obaveze, što je zadovoljavajući nivo ovog pokazatelja.

U tabelama 4., 5. i 6. data je deskriptivna statistika sva tri racija likvidnosti:

Tabela 4 - Koeficijent tekuće likvidnosti

Naziv	2020	2021	2022
Srednja vrednost	7,11	6,30	6,82
Medijana	1,61	1,63	1,42
Min	0,00	0,00	0,00
Maks	107,13	130,03	79,69
Standardna devijacija	17,17	17,83	16,34

Izvor: kalkulacija autora

Tabela 5 - Koeficijent ubrzane likvidnosti

Naziv	2020	2021	2022
Srednja vrednost	7,01	3,71	6,70
Medijana	1,61	0,35	1,33
Min	0,00	0,00	0,00
Maks	106,93	98,23	79,55
Standardna devijacija	17,15	13,71	16,32

Izvor: kalkulacija autora

Tabela 6 - Koeficijent trenutne likvidnosti

Naziv	2020	2021	2022
Srednja vrednost	3,84	0,45	4,20
Medijana	0,38	0,42	0,30
Min	0,00	0,00	0,00
Maks	77,83	1,00	76,31
Standardna devijacija	12,04	0,31	13,55

Izvor: kalkulacija autora

5. ZAKLJUČAK

Ostvarenje zadovoljavajućeg nivoa likvidnosti je zadatak svakog poslovnog entiteta. Iako su visokoobrazovne institucije pružaoci javnih usluga, od kojih zavisi razvoj nacionalnih ekonomija, i one posluju u tržišnim uslovima i moraju da zadovolje zahteve svojih vlasnika. Pored kvalitetog obrazovanja značajna pažnja se posvećuje i likvidnosti ovih institucija.

Sprovedena analiza je pokazala da je privatni sektor visokog obrazovanja likvidan po svim pokazateljima. Posebno se ističe pad sva tri pokazatelja 2021. godine, kao posledica lošeg poslovanja sekotra izazvanog pandemijom korona virusom.

Predlozi za dalje istraživanje likvidnosti bi moglo uključiti poređenje privatnih visokoškolskih institucija sa zemljama u okruženju (Bosna i Hercegovina, Makedonija, Hrvatska, Slovenija i Crna Gora), kao i poređenje sa državnim visokoškolskim institucijama.

6. LITERATURA

- [1] Loomis, S. and Rodrigueyz, J.: Institutional change and higher education, *Higher education* 58: pp 475-489, 2009.
- [2] Zakon o visokom obrazovanju ("Službeni glasnik RS", br. 88/2017, 73/2018, 27/2018 - dr. zakon, 67/2019, 6/2020 - dr. zakoni, 11/2021 - autentično tumačenje, 67/2021, 67/2021 - dr. zakon i 76/2023)
- [3] Nacionalno telo za akreditaciju i proveru kvaliteta u visokom obrazovanju, Ishodi akreditacija visokoškolskih ustanova i studijskih programa u Republici Srbiji, 07.02.2023. godine.
- [4] Републички завод за статистику: *Високо образовање 2022/2023.*, Београд, 2023.
- [5] Orsag, S.: *Vrijednosni papiri: Investicije i instrumenti financiranja*, Revicon, Sarajevo, str. 170, 2011.
- [6] Zakon o privrednim društvima ("Službeni glasnik RS", br. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - dr. zakon, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 i 109/2021)